

Поглед към социологията днес

Денят на народните будители и през настоящата 2021 г. концентрира вниманието както на образователните и изследователските институции, така и на преподавателите и изследователите, организирани в структурите на Третия сектор, каквито са Съюза на учените в България и Съюза на икономистите в България.

Секцията по „Социологически науки“ към СУБ, съвместно със Съюза на икономистите в България, проведе на 8 ноември 2021 г. семинар на тема „Поглед към социологията днес“, посветен на Деня на будителите.

Основните тези по темата бяха представени от проф. д.ф.н. Николай Генов – добре познат на академичната общност като основател на секция „Регионално и глобално развитие“ при Института по социология на БАН, на Изследователски център „Регионално и глобално развитие“, на секция „Социологически науки“ към СУБ, заместник-председател на СУБ през периода 1998–2002 г., член на Европейската академия на Науките и изкуствата (Залцбург) и други международни организации и най-вече като автор на повече от 350 публикации в 28 страни.

Погледът към социологията днес, проф. Н. Генов свързва с предизвикателствата на XXI век, очертани от Форума по социология „23-27 февруари 2021 г.“ на МСА: демокрация, околна среда, неравенства, интерсекционалност. На пленарните сесии на този форум Сари Ханафи формулира актуалните теми пред социологията, а именно: криза на късната модерност; популизъм и авторитаризъм; КОВИД-19; криза на околната среда; криза на консумеризма; логика на социологическия анализ; деколонизация на социологията; ценности в съвременните общества; значение на емоциите, любовта и семейството, и пр.

В изложението си проф. Н. Генов подчерта, че тези теми са твърде много и, че това многотемие в мулти-парадигмална наука има съответна цена. Тя се образува от нейните положителни и отрицателни страни. Към положителните се отнасят високата комплексност на социалната действителност, проявата на интелектуална свобода, креативността, толерантността, поддържането на традициите и пр., а към отрицателните – пречките пред кумулативното развитие на социологическото познание, които са много съществени. Проф. Н. Генов свързва пречките пред кумулативното развитие на социологическото познание с обстоятелството, че парадигмите в социологията са твърде диференцирани и тази диференциация на парадигмите поражда последствия от рода на: а) парадигмални предпочитания към

отделни аспекти на ситуацията, които водят до пренебрегване на целостта на социални събития и социални системи; б) парадигмални предпочитания, които водят до селекция на теми и проблеми в съответствие със субективни предпочитания; в) парадигмални предпочитания, които диктуват едностранчивости в съдържанието и организацията на социологическото знание.

За преодоляването на посочените последствия от прекалената диференциация на парадигмите, проф. Н. Генев аргументира *необходимостта от синтез на социологическите парадигми*, основавайки се на евристичния потенциал на социологическата класика. Тук, той припомня „взаимодействието на “I” & “me”, “self” & “generalized other””, анализирано от Д.Х. Мийд, законоподобните изказвания за социалния обмен на Д. К. Хоумънс, обществото като система от взаимодействия на Т. Парсънс, световната система от взаимодействия между център и периферия на И. Уолърстейн и диалектика на природата, взаимодействието като субстанция на Ф. Енгелс.

Проф. Н. Генев направи обобщение, че такъв синтез на социологическите парадигми се явява парадигмата на социалното взаимодействие. Очерта две категориални рамки, които дефинират социалното взаимодействие, а именно: „Актьори-Отношения-Процеси“ и „Детерминанти на социалното взаимодействие“: екологични, технологични, икономически, политически и културни. Дефинира парадигмата на социалното взаимодействие по следния начин *„най-общо като обмен на вещество, енергия и информация между индивидуални и колективни социални актьори в мрежа от социални отношения и в хода на социални процеси“*¹.

В изложението си проф. Н. Генев посочи и анализира специални изисквания към ядрото на парадигмата на социалното взаимодействие, които се отнасят до: широка семантична основа; поддържане на баланс между онтологичен и аналитичен реализъм; осигуряване на познавателно пространство за диференциация и интеграция на знанието за процеси на микро-, мезо- и макро-структурно равнище; централното понятие на парадигмата да осигурява подход към преодоляване на традиционни дилеми на социологическото познание; гарантиране на връзката между теоретични и емпирични изследвания; осигуряване на възможност за изграждане и прилагане на смесени методи.

Приложението на новата парадигма „социално взаимодействие“ проф. Н. Генев вижда в изграждането на понятието за социална иновация, която дефинира като

¹ Genov, N. The Paradigm of Social Interaction. Routledge, 2021, p. 32.

„организирана, управлявана, контролирана социална промяна – с актьори, отношения и процеси“. В тази връзка той посочи примери от различни страни и международни общности, вкл. от Европейския съюз.

Особен интерес сред участниците в семинара предизвика споделеното за социалните взаимодействия в социалните трансформации през призмата на теориите на К. Маркс и М. Вебер, взаимодействията в социалистическата и постсоциалистическата трансформация и някои от последиците от тези взаимодействия.

Направената от проф. Н. Генов проверка на продуктивността на парадигмата „социално взаимодействие“ при КОВИД-19, на свой ред убеди аудиторията, че парадигмата позволява да се изследват зависимости с един и единен категориален апарат. Според действащия социологически канон, социалните структури и процеси, свързани с КОВИД-19 трябва се изследват на три структурни равнища:

- взаимодействия на микро-равнище: лекар-лекар, лекари-сестри, лекари-сестри-пациенти, лекари-сестри-болнична администрация;

- взаимодействия на мезо-равнище между организации: болница-болница, болница-РЗИ, РЗИ-Министерство;

- взаимодействие на макро-равнище: държава-държава, държава-регионална интеграция, държава-регионална интеграция-глобални структури и процеси.

От всички 33 участници в семинара (присъствено и онлайн), мнението си относно парадигмата „социално взаимодействие“ споделиха проф. д-р М. Стоянова, доц. д.с.н. В. Киров, проф. д.с.н. Е. Ченгелова, проф. д.с.н. С. Съйкова, проф. д.с.н. Цв. Давидков, гл.ас. д-р Т. Кинева и др.

Обсъдени бяха въпроси, свързани с качеството на обучение по социология, социалната динамика, социалната промяна, социалните иновации и др., без които настоящите и бъдещи общества ще бъдат застрашени.

Гл.ас. д-р Годорка Кинева

Катедра „Икономическа социология“, УНСС